

DOI: <https://doi.org/10.31110/consensus/2025-02/183-200>

УДК (UDC) 378.4 (477.52-21) ГНІУ

ANALYSIS OF THE ACTIVITIES OF THE VICE-RECTORS OF THE HLUKHIV PEDAGOGICAL INSTITUTE UNDER THE RECTORSHIPS OF MYKOLA VELIKOLUG AND LEONID GNATYUK

Oleksandr Valiukh*

Abstract

The purpose of the article is to analyze the activities of the vice-rectors of the Hlukhiv Pedagogical Institute during the rectorships of Mykola Velykuluh (1980-1985) and Leonid Hnatyuk (1985-1990) and to create a prosopographic portrait of the leadership of the higher education institution. The basis of the source base of the article was the personal files of the vice-rectors, which are stored in the Departmental Archive of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University. To implement the purpose of the study, we used biographical, chronological methods, and the general scientific method of system analysis.

The scientific novelty lies in the fact that the results of the created collective portrait of the rectors and vice-rectors of the Hlukhiv State Pedagogical Institute named after S. M. Sergeev-Tsensky Mykola Velykuluh and Leonid Hnatyuk, who worked alternately during the 1980s, have been introduced into scientific circulation. In the course of our research, we determined that there is a continuity in their activities. This indicates the acquisition of experience and professional competence. That is, during the tenure of the rector L. Hnatyuk, the vice-rectorate was more stable. For the above reasons, the average age of vice-rectors at this time was also higher: 43.8 years versus 40.2 years. Also, the indicator of highly qualified personnel in general in the period 1985-1990 was higher, as 80% versus 25%. In addition, the gender ratio was in favor of women during the rectorship of L. Hnatyuk.

Conclusions. Thus, the comparative analysis conducted by us in this study and the created prosopographical and professional portrait of the vice-rectors of the Glukhiv State Pedagogical Institute helped us to better identify the features of the development of the higher education institution during the tenures of M. Velykoluh and L. Hnatyuk in the adjacent historical periods of the 1980s.

Keywords: prosopographic portrait, administrative and managerial personnel, Hlukhiv Pedagogical Institute, vice-rector, professional portrait

* Postgraduate student of the Department of History, Law and Teaching Methods of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Hlukhiv, Ukraine. E-mail: alexvalo411@gmail.com.

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9813-7716>

**АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОРЕКТОРІВ ГЛУХІВСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ
ЗА РЕКТОРСТВА МИКОЛИ ВЕЛИКОЛУГА ТА ЛЕОНІДА ГНАТЮКА****Олександр Валюх*****Анотація**

Мета статті – проаналізувати діяльність проректорів Глухівського педагогічного інституту за ректорства Миколи Великолуга (1980–1985) та Леоніда Гнатюка (1985–1990) та скласти просопографічний портрет керівництва закладу вищої освіти. Основу джерельної бази статті склали особові справи проректорів, що зберігаються у Відомчому архіві Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Для реалізації мети дослідження нами було використано біографічний, хронологічний методи, загальнонауковий метод системного аналізу.

Наукова новизна полягає у тому, що до наукового обігу уведено результати створеного колективного портрету ректорів та проректорів Глухівського державного педагогічного інституту імені С.М.Сергеева-Ценського Миколи Великолуга та Леоніда Гнатюка, які по чергово працювали протягом 1980-х рр. У ході проведеного нами дослідження ми визначили, що відзначається наступність їх діяльності. Це свідчить про набуття досвіду та професійної компетентності. Тобто за каденції ректора Л. Гнатюка проректорський склад був стабільнішим. Через вказані причини середній вік проректорів у цей час був також вищим: 43,8 року проти 40,2 року. Також більш якіснішим був показник кадрів вищої кваліфікації загалом у період 1985–1990 рр., як 80% проти 25%. До того ж і гендерне співвідношення було на користь жінок за ректорства Л. Гнатюка.

Висновки. Таким чином проведений нами в цьому дослідженні порівняльний аналіз та створений просопографічний й професійний портрет проректорів Глухівського державного педагогічного інституту допоміг нам якісніше виявити особливості розвитку закладу вищої освіти за каденції М. Великолуга та Л. Гнатюка в суміжні історичні періоди 1980-х рр.

Ключові слова: просопографічний портрет, адміністративно-управлінський персонал, Глухівський педагогічний інститут, проректор, професійний портрет

Цитування: Валюх, О. (2025). Аналіз діяльності проректорів Глухівського педагогічного інституту за ректорства Миколи Великолуга та Леоніда Гнатюка. *Консенсус*, 2, 183–200.
<https://doi.org/10.3110/consensus/2025-02/183-200>

URL: <https://konsensus.net.ua/index.php/konsensus/article/view/178>

* аспірант кафедри історії, правознавства та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Глухів, Україна.
E-mail: alexvalo41@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9813-7716>

Постановка проблеми. Неухильне реформування вищої освіти опирається, перш за все, на значному історичному досвіді. Важливу роль, крім цього відіграють очільники закладів вищої освіти. З огляду на те, що Глухівський виш має понад 150-літню історію функціонування дослідження й аналіз діяльності його керівництва у різних часові проміжки має надто важливий й актуальний аспект.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія розвитку та функціонування першого в Україні закладу вищої педагогічної освіти – Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка має достатній інтерес з боку дослідників. Зокрема, цю тему вивчали Т. Ащанулова¹, В. Белашов², Я. Гирич³, А. Голуб (Колієнко)⁴, А. Гриценко⁵, В. Гриценка⁶, В. Заїка⁷, М. Заремський⁸, В. Крижанівський⁹,

¹ Ащанулова Т. Володимир Михайлович Куриленко та його вклад у розбудову Глухівського педагогічного інституту ім. С.М. Сергеева-Ценського (1990–1995). *Глухівські історико-філософські читання*: зб. наук. пр. Глухів, 2024. Вип. 2. С. 69–71; Гриценко А.П., Ащанулова Т.А. Порівняльна характеристика соціального статусу та рівня життя викладачів Глухівської чоловічої гімназії та Глухівського учительського інституту в 1870-х – 1900-х роках. *Сумський історико-архівний журнал*. 2022. № XXXIX. С. 26–32. DOI: <https://doi.org/10.21272/shaj.2022.i39.p.25>; Гриценко А.П., Ащанулова Т.А. Управління Глухівського учительського інституту (1874–1991 рр.). *Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та інновації*: матеріали VI Міжнародної наукової конференції (Суми, 8–9 груд. 2023 р.). У 2-х ч. Ч. 1. Суми: ФОП Цьома С.П., 2024. С. 75–79.

² Белашов В.І. Історіографічна традиція та джерельна база вивчення історії педагогічного університету імені Олександра Довженка (1874–2014 рр.). *Історичні студії історичного прогресу*. 2014. Вип. 2. С. 39–51.

³ Гирич Я.М. Історико-культурна спадщина україно-російського прикордоння: досвід трьох наукових конференцій. *Історичні студії суспільного прогресу*. 2014. Вип. 2. С. 120–130; Гирич Я.М. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952–1991 рр.» (літери «П, Р, Т, У, Ф, Ц, Ч, Я»). *Історичні студії суспільного прогресу*. 2017. Вип. 5. С. 180–217.

⁴ Гриценко А.П., Колієнко А.А. Глухівський учительський інститут: філософські засади заснування та функціонування. *Культурологічний альманах* 2023. № 2. С. 157–162. URL: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.2.21>; Гриценко А.П., Колієнко А.А. Особливості викладання історії та релігійного виховання в Глухівському учительському інституті (1874–1917 рр.). *Культурологічний альманах*. 2023. Вип. 3. С. 119–125. URL: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.3.16>

⁵ Гриценко А.П. Діяльність Глухівського педагогічного інституту в 1954–2000 рр. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. О. Курка, Н. Ткаченко, А. Гриценка. Глухів, 2024. С. 36–61; Гриценко А.П. Історичний аспект виникнення та становлення Навчально-наукового інституту філології та історії. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. О. Курка, Н. Ткаченко, А. Гриценка. Глухів, 2024. С. 406–431; Гриценко А.П. Історія впровадження методики використання інформаційних ресурсів у практику навчання історії у вітчизняних школах на рубежі XIX–XX ст. *Сіверщина в історії України*. Зб. наукових пр. Вип. 7. Київ–Глухів, 2014. С. 249–252. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sviu_2014_7_62; Гриценко А.П. Розвиток Глухівського педагогічного інституту у 1990-х роках. *Сіверщина в історії України*. 2022. Вип. 15. С. 140–147. URL: https://nz-hlukhiv.com.ua/wp-content/uploads/sivershuna/sivershuna_2022.pdf; Гриценко А.П., Прокопчук В.С. Трансформація історичної та суспільствознавчої освіти в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. О. Курка, Н. Ткаченко, А. Гриценка. Глухів, 2024. С. 469–519; Гриценко А.П. Святкування 50-річчя від дня створення Глухівського учительського інституту у 1924 р. *Наука та освіта в умовах війни: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка*: матеріали звітної науково-практ. конф. (розділ вища школа). Глухів, 2024. С. 49–52; Календар

О. Курок¹⁰ тощо. Утім питання діяльності окремих персоналій вивчене ще

знаменних дат і подій історії Глухівщини: 2023 р. Довідкове видання / Автор-упоряд.: А. Гриценко. Глухів, 2023. 78 с.; Календар знаменних дат і подій історії Глухівщини: 2024 р. Довідкове видання (електронне видання) / Автор-упоряд.: А. Гриценко. Глухів, 2024. 78 с.; Кириченко А.В. Історія Глухівського учительського інституту 1874 по 1924 рр.: біобібліогр. покажчик до 150-річчя з часу заснування університету / уклад.: А. Гриценко; В. Крижанівський. Глухів, 2024. 48 с.; Курок В.П., Гриценко А.П., Ткаченко Н.М. Історія факультету технологічної і професійної освіти. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. О. Курка, Н. Ткаченко, А. Гриценка. Глухів, 2024. С. 147-190; Курок О.І., Гриценко А.П. Досвід формування професійної компетентності майбутніх учителів історії у Глухівському учительському інституті у 1874-1917 рр. *Сіверщина в історії України*. 2020. Вип. 13. С. 233-237; Курок О.І., Гриценко А.П. Організація фахової підготовки майбутніх педагогів у Глухівському учительському інституті у 1870-х роках. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2022. Вип. 50, № 3, Ч. 1 С. 12-24; Пам'яткоохоронна робота в закладах загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник / укладачі: Прокопчук В.С., Гриценко А.П. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2023. 146 с. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2066>; Хлус Н.О., Гриценко А.П., Курілова В.І та ін. З історії становлення та розвитку предметної спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)» в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка. *Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: 150 років розвитку: монографія* / за ред. О. Курка, Н. Ткаченко, А. Гриценка. Глухів, 2024. С. 587-626.

⁶ Гриценко В. Діяльність євреїв у глухівському педагогічному інституті. «*Глухівські історико-філософські читання*»: зб. наук. пр./ [редкол.: Гриценко А.П. та ін.]. Глухів, 2024. Вип. 2. С. 84-88.

⁷ Зайка В.В. Глухівський вчительський інститут в системі освітництва північно-східної України другої половини XIX – початку XX ст. *Сумська старовина*. 2013. № 41-42. С. 51-52.

⁸ Заремський М.Й. Історіографія Я.М. Колубовського та її вплив на розвиток філософського процесу. *Матеріали 4-ї Сумської обласної наукової історико-краєзнавчої конференції*. Суми, 2001. С. 63-67.

⁹ Крижанівський В.М. Викладачі Глухівського інституту (1874-1924 рр.). Біобібліографічний словник. Глухів; Кропивницький, 2017. 95 с.; Крижанівський В.М. Історія в системі навчальних дисциплін Глухівського учительського інституту (1874-1914 р.). *Сіверщина в історії України*. зб. наук. пр. Київ-Глухів, 2017. Вип. 10 С. 310-312; Крижанівський В.М. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1924-1941 рр.». *Історичні студії суспільного прогресу*. 2018. Вип. 6. С. 112-147; Крижанівський В.М. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952-1991 рр.». *Історичні студії суспільного прогресу*. 2014. Вип. 2. С. 99-112; Крижанівський В.М. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952-1991 рр.» (літера «К»). *Історичні студії суспільного прогресу*. 2015. Вип. 3. С. 113-125; Крижанівський В.М. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952-1991 рр.» (літери «Л, О»). *Історичні студії суспільного прогресу*. 2016. Вип. 4. С. 149-158; Крижанівський В. Матеріали до біографічного словника «Науково-педагогічні працівники Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, 1952-1991 рр.» (літери «С, Ш, Х, Ю»). *Історичні студії суспільного прогресу*. 2017. Вип. 5. С. 31-333; Крижанівський В.М. Спогади родини Полярушів про Глухівський педагогічний інститут (1964-1972 рр.). *Історичні студії суспільного прогресу*. 2014. Вип. 1. С. 88-94.

¹⁰ Гриценко А.П., Курок О.І. До питання періодизації історії Глухівського державного педагогічного інституту на рубежі XX-XXI століть. *Освіта і наука ХХІ століття: матеріали звітної наук.-практ. конф. викладачів*. (м. Глухів, 4 трав. 2022 р.). 2022. С. 48-49; Гриценко А.П., Курок О.І. Традиція проведення науково-практичних конференцій з історії у Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка. *Актуальні питання дослідження історичної науки й викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі в умовах реформування*: зб. наук. пр. Глухів, 2023. Вип. 2. С. 13-

недостатньо. Зокрема, в останній час було досліджено життєписи окремих викладачів (В. Белашова¹¹, О. Горбенко¹², П. Горілого¹³, В. Заїки¹⁴, М. Заремського¹⁵, Г. Кабанової¹⁶, В. Кубицького¹⁷, В. Куриленка¹⁸, М. Лавриненка¹⁹, Л. Нарочної²⁰,

22; Курок О., Гриценко А. Крижанівський В., Чумаченко О. Глухівський інститут в 1917-1924 рр.: між дерусифікацією та українізацією. *Сіверянський літопис*. 2023. № 1. С. 37-43. DOI: <https://doi.org/10.58407/litopis.230105>; Курок О., Гриценко А. Заснування Глухівського учительського інституту. *Актуальні питання дослідження вітчизняної історії й викладання предметів громадянської та історичної освітньої галузі в умовах НУШ*: зб. наук. пр. Глухів, 2022. Вип. 1. С. 19-23; Курок О., Гриценко А. Славні ювілеї глухівського національного педагогічного університету в 2024 році. *«Глухівські історико-філософські читання»*: зб. наук. пр. Глухів, 2024. Вип. 2. С. 11-15; Курок О.І., Гриценко А.П. Традиції історико-філософської школи Глухівського університету: роль персоналій в її розвитку. *«Глухівські історико-філософські читання пам'яті Валерія Белашова, Мечислава Заремського, Віктора Заїки та Юрія Коваленка»*: зб. наук. пр. Глухів, 2023. Вип. 1. С. 10-14.

¹¹ Белашов Валерій Іванович: життєпис, наукова і педагогічна діяльність: до 75-річчя від дня народження / Укладачі: А. Гриценко, О. Чумаченко. Глухів, 2024. 77 с.; Валерій Іванович Белашов (1949-2022): біобібліогр. покажчик / уклад.: А. Гриценко, С. Жукова, О. Чумаченко, О. Белашова. Глухів, 2023. 68 с.; Гриценко А., Голуб А. Історична школа «Глухівського періоду в історії Гетьманщини» В.І. Белашова. *«Глухівські історико-філософські читання»*: зб. наук. пр./ [редкол.: Гриценко А.П. та ін.]. Глухів, 2024. Вип. 2. С. 16-21; Гриценко А. Пам'яті Валерія Івановича Белашова (1949-2022). *Сіверянський літопис*. 2023. № 3. С. 141-142. URL: <https://sl-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/353/299>

¹² Валух О. Олена Горбенко – єдина жінка очільниця Глухівського державного педагогічного інституту. *Глухівські читання-2024. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук*: Зб. матеріалів XIV міжнар. науково-практ. інтернет-конф. / За заг. ред. О.О. Сорока. Глухів, 2024. С. 143-147. URL: https://drive.google.com/file/d/1EaDzeY8rFNpXvdPP_Bdl4kSvSf2nRol/view

¹³ Гриценко В. Постаць директора глухівського педагогічного технікуму Платона Горілого. *«Глухівські історико-філософські читання»*: зб. наук. пр./ [редкол.: Гриценко А.П. та ін.]. Глухів, 2024. Вип. 2. С. 94-96.

¹⁴ Віктор Володимирович Заїка (1957-2020): біобібліогр. покажчик / уклад.: А. Гриценко, О. Заїка. Глухів, 2023. 60 с.; Голуб А. Віктор Заїка – видатна особистість у історії міста Глухова Сумської області. *«Глухівські історико-філософські читання»*: зб. наук. пр. / [редкол.: Гриценко А.П. та ін.]. Глухів, 2024. Вип. 2. С. 71-74; Гриценко А. Глухівський дослідник срібного віку Віктор Заїка. *«Глухівські історико-філософські читання»*: зб. наук. пр./ [редкол.: Гриценко А.П. та ін.]. Глухів, 2024. Вип. 2. С. 28-33; Гриценко А. Краєзнавча діяльність історика Віктора Заїки. *Перші краєзнавчі читання в пам'ять професора Лева Баженова*: Матеріали всеукр. наук.-практ. конференції (м. Хмельницький, 2 червн. 2023 р.). Хмельницький: ХКТЕІ, 2023. С. 76-79; Гриценко А.П. Некрологи. Пам'яті Віктора Володимировича Заїки. *Сіверянський літопис*. 2023. № 6. С. 147. URL: <https://sl-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/413/356>

¹⁵ Гриценко А. Постаць видатного глухівського філософа Мечислава Заремського. *«Глухівські історико-філософські читання»*: зб. наук. пр./ [редкол.: Гриценко А.П.]. Глухів, 2024. Вип. 2. С. 99-103; Мечислав Йосипович Заремський (1951-2022): біобібліогр. покажчик / уклад.: А.П. Гриценко, І.М. Заремська. Глухів, 2023. 48 с.

¹⁶ Валух О. Анна Кириленко-Кабанова – очільниця заочного відділу Глухівського державного педагогічного інституту. *Глухівські читання – 2024. Освіта і наука ХХІ ст.: зб. матеріалів щорічної звітної науково-практ. конф. здобувачів фахової передвищої, вищої освіти, аспірантів і молодих учених*. За заг. ред. Луценка Г.В. Глухів, 2025. Ч. 2. С. 99-103.

¹⁷ В'ячеслав Антонович Кубицький (1924-2008): біобібліогр. покажчик до 100-річчя від дня народження / уклад.: А. Гриценко, І. Коренева. Глухів, 2024. 48 с.; Гриценко А. В'ячеслав Кубицький: видатний фізик та педагог. *«Глухівські історико-філософські читання»*: зб. наук. пр./ [редкол.: Гриценко А.П. та ін.]. Глухів, 2024. Вип. 2. С. 44-46.

¹⁸ Володимир Михайлович Куриленко (1948-2012): біобібліогр. покажчик до 75-річчя з дня народження / уклад.: А. Гриценко, Н. Гоголь. Глухів, 2023. 48 с.

В. Прокопчука²¹, Г. Сапітона²², М. Стожка²³ й ін.). У той же час практично не проводився аналіз просопографічних портретів цілого ряду відомих особистостей закладу освіти у Глухові.

Мета статті – проаналізувати діяльність проректорів Глухівського педагогічного інституту за ректорства Миколи Великолуга (1980–1985) та Леоніда Гнатюка (1985–1990) та скласти просопографічний портрет керівництва закладу вищої освіти. Основу джерельної бази статті склали особові справи проректорів, що зберігаються у Відомчому архіві Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Виклад основного матеріалу. Після майже десятирічного ректорства в 1971–1980 рр. Івана Качана Глухівський державний педагогічний інститут імені С.М. Сергеева-Ценського в наступне десятиліття очолювали два ректора, які обіймали цю посаду по 5 років.

17 березня 1980 р. ректором закладу вищої освіти в Глухові було призначено 44-річного Миколу Івановича Великолуга – уродженця Чорнухинського району на Полтавщині та випускника історико-філософського факультету Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка. 1969 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. Працював у Полтавському державному педагогічному інституті. З 1977 по 1979 р. перебував у Республіці Куба в якості радника при Гаванському вищому педагогічному інституті

¹⁹ Гриценко А.П. Глухівський період життя М.Ф. Лавриненка за матеріалами Відомчого архіву Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (до 30-річчя від часу обрання народним депутатом України). *Сіверщина в історії України*. Зб. наукових праць. Вип. 17. Ніжин, 2024. С. 194–203.

²⁰ Гриценко А., Хроленко М. Лідія Нарочна – видатна українська методистка викладання природознавства та авторка підручників. *«Глухівські історико-філософські читання»*: зб. наук. пр./ [редкол.: Гриценко А.П. та ін.]. Глухів, 2024. Вип. 2. С. 107–108; Лідія Кирилівна Нарочна (1924–2015): біобібліогр. покажчик до 100-річчя від дня народження / уклад.: А. Гриценко, М. Хроленко, І. Коренева. Глухів, 2024. 48 с.

²¹ Гриценко А. Віктор Степанович Прокопчук – знаний історик, дослідник питань пам'яткоохоронної діяльності та краєзнавчого руху. *Сіверянський літопис*. 2024. № 4. С. 182–184. URL: <https://sl-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/494>; Курок О.Л., Гриценко А. Глухівський період наукової школи історика Віктора Степановича Прокопчука. *Суспільні трансформації в умовах війни росії проти України: виклики часу і завдання краєзнавців (до 80-річчя Віктора Степановича Прокопчука)*: матеріали Всеукр. науково-практ. конф. (м. Хмельницький, 26 лип. 2024 р.) / [редкол.: Ю. Телячий та ін.]. Хмельницький: ФОП Стрихар А.М., 2024. С. 88–105.

²² Григорій Львович Сапітон (1901–1954): біобібліогр. покажчик до 70-річчя від дня смерті / уклад.: А. Гриценко, В. Гриценко. Глухів, 2024. 48 с.; Гриценко А. Директорство Григорія Сапітона у Глухівському учительському інституті. *«Глухівські історико-філософські читання»*: зб. наук. пр./ [редкол.: Гриценко А.П. та ін.]. Глухів, 2024. Вип. 2. С. 24–28.

²³ Гриценко А. Наукова діяльність Миколи Павловича Стожка. *«Глухівські історико-філософські читання»*: зб. наук. пр./ [редкол.: Гриценко А.П. та ін.]. Глухів, 2024. Вип. 2. С. 36–40; Микола Павлович Стожок (1923–2003): біобібліогр. покажчик до 100-річчя з дня народження та 20-річчя з дня смерті / уклад.: А.П. Гриценко. Глухів, 2023. 68 с.

ім. Е.Х. Варана. 16 травня 1985 р. М. Великолуг звільнений з посади ректора Глухівського державного педагогічного інституту за станом здоров'я.

Від попередника йому залишився куций склад проректорів: по навчальній і науковій роботі Генріх Семенович Ковальчук (обіймав цю посаду ще з грудня 1967 р.) та з адміністративно-господарської роботи Володимир Іванович Лаптур (який обіймав цю посаду ще з 1966 р). Тобто ці обидва проректори були призначені ще за ректорства О. Томчука, що працював в 1954-1971 рр.

Не було керівника доволі важливого напрямку – заочної освіти. Внаслідок скорочення штатів у березні 1979 р. з посади проректора по заочному навчанню була звільнена К. Ляшко. Від так цей напрям замикався на керівникові заочного відділу. В 1979-1996 рр. його очолювала С. Раєвська. До речі, на час декретної відпустки К. Ляшко вона була прийнята у листопаді 1974 р. на посаду методиста цього відділу та виконувала обов'язки проректора по заочному навчанню.

У 1980 р. цю посаду обійняв уродженець м.Ворзель на Київщині Леонід Володимирович Гнатюк – ректор Глухівського педагогічного інституту в 1985-1990 рр. Випускник філософського факультету Московського державного університету ім. М.В. Ломоносова (1964). Також у 1967 р. закінчив аспірантуру цього ж ЗВО та здобув науковий ступінь кандидата філософських наук. Працював у Рівненському державному педагогічному інституті ім. Д. Мануїльського.

У 1981 р. у листі до заступника міністерства освіти УРСР В. Курила ректор М. Великолуг обґрунтував необхідність уведення посади проректора по заочній формі навчання²⁴. Згідно дозволу міністерства № 360 та особисто поданої заяви старший викладач Микола Петрович Волос був призначений на цю посаду з 20 серпня 1981 р.²⁵ Виконував обов'язки проректора він до березня 1982 р.²⁶

У лютому 1982 р. пішов на пенсію В. Лаптур, що курував напрям адміністративно-господарської роботи понад півтора десятиліття. Натомість посаду проректора обійняв (до липня 1984 р.) Іван Михайлович Терещенко.

Також кадрові зміни в оточенні ректора відбулися 1 квітня 1982 р. На посаду проректора по заочній освіті було призначено 45-річну Олену Іванівну Горбенко – кандидатку біологічних наук (1972), яка обіймала її майже півтора десятиліття до січня 1997 р. О. Горбенко була оголошена догана наказом № 91-а-К від 04.09.1982 р. «Про серйозні недоліки в роботі з професорсько-викладацькими кадрами та факти зловживань на факультеті підготовки вчителів загальнотехнічних дисциплін»²⁷.

Наступні кадрові зміни відбулися в серпні 1983 р. До викладацької діяльності перейшов, обійнявши посаду доцента кафедри мов і літератур Г. Ковальчук. До цього він працював проректором понад півтора десятиліття. Він за ректорства

²⁴ Відомчий архів Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (далі – ВА ГНПУ). Особиста справа (далі – ОС) Волоса М.П., арк. 125, 131-132.

²⁵ ВА ГНПУ ОС Волоса М.П., арк. 29, 47, 69, 123-124.

²⁶ ВА ГНПУ ОС Волоса М.П., арк. 122, 123-124, 125.

²⁷ ВА ГНПУ ОС Горбенко О.І., арк. 26-27.

М. Великолуга захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук у 1981 р. та за два роки (1983) йому було присуджено вчену ступінь доцента. Вакансію проректора з навчально-наукової роботи відразу заповнив кандидат економічних наук (1978) Віктор Дмитрович Симоненко, який був звільнений вже наступником 31 жовтня 1985 р. У серпні 1984 р. відбулися нові кадрові зміни. Проректором по адміністративно-господарській роботі було призначено 34-річного Павла Михайловича Карпенка, який обіймав її майже 9 років²⁸.

Отже, період (5 років 2 місяці) ректорства М. Великолуга відзначився помірними кадровими змінами в складі проректорів. На трьох посадах проректора працювало за цей час 8 осіб. Весь період працював лише майбутній ректор Л. Гнатюк 5 років. З решти: найбільше Г. Ковальчук (3 роки, 5 місяців, 5 днів) та О. Горбенко (3 р., 1 міс., 11 д.), а найменше – М. Волос (0 р., 7 м., 10 д.) та П. Карпенко (0 р., 9 м., 12 д.). В середньому – це по 2 роки 4 місяці та 14 днів.

Проведений аналіз основних біографічних показників осіб, що обіймали посади проректорів дозволяє скласти просопографічний портрет заступників ректора М. Великолуга. Природньо всі вони мали вищу освіту та були членами партії, а також одружені. У їх складі була лише одна (12,5%) жінка – О. Горбенко. До того ж, у період до її призначення, понад 2 роки – проректорами працювали виключно лише чоловіки. Середній вік приходу на посаду проректора за каденції М. Великолуга складає 40,2 роки. Після 5-річної каденції ректора середній вік виходу з посади зріс лише до 42,8 року. Це було викликано тим, що менше року працював і так наймолодший з проректорів М. Волос (обійняв посаду у 33, а був звільнений у 34 роки), а також П. Карпенко (був призначений у 34, а коли закінчився термін повноважень ректора М. Великолуга, йому було 35 років). До того ж, не повний термін повноважень (5 років) працювали всі проректори, окрім Л. Гнатюка. За кваліфікацією практично всі були викладачами або вчителями: два – загальнотехнічних дисциплін (В. Симоненко та П. Карпенко), по одному – філософії (Л. Гнатюк), української мови і літератури (Г. Ковальчук), математики (М. Волос), сільськогосподарських дисциплін (О. Горбенко). Аспірантуру закінчили 5 осіб або 62,5%. Від так й рівень представництва кадрів вищої кваліфікації був не високим. На час приходу на посаду кандидатами наук були лише троє (Л. Гнатюк, О. Горбенко та В. Симоненко). Також Г. Ковальчук, який захистив кандидатську дисертацію під час роботи на посаді проректора підняв цей рівень з 37,5% до половини. Вчене звання доцента мали лише двоє (Л. Гнатюк і В. Симоненко) або 25%. Знову ж таки, Г. Ковальчук здобув це вчене звання перебуваючи на посаді. Отже, якісний склад піднявся до 37,5%.

Також немає певної тенденції із місцем народження проректорів. Двоє з них (М. Волос, Г. Ковальчук) – були уродженцями Вінниччини, ще двоє Сумщини (П. Карпенко, І. Терещенко). Решта народилися у Київській і Тернопільській областях.

²⁸ ВА ГНПУ ОС Карпенка П.М., арк. 1.

Від так, семеро або 87,5% були українцями, а В.Симоненко – росіянином, бо народився у м. Кондопога Карело-Фінської АСРР Російської федерації. За соціальним походженням: по троє були із селян та службовців, а двоє – із робітників.

Наступний ректор Глухівського державного педагогічного інституту Л. Гнатюк – був призначений на цю посаду з 17 травня 1985 р. Нагадуємо, до цього він 5 років працював проректором. Також у 1986–1990 рр. обіймав посаду доцента, завідувача кафедрою марксизму-ленінізму. 12 травня 1990 р. він був звільнений з посади очільника, у зв'язку з обранням секретарем Сумського обласного комітету КПУ з питань ідеології (до серпня 1991 р).

Природньо, наприкінці навчального року на посадах проректорів залишилися менеджери, призначені ще попередником: В.Симоненко (з навчально-наукової роботи), О.Горбенко (по заочній освіті) та П.Карпенко (по адміністративно-господарській роботі). Два останніх пропрацювали весь період каденції нового ректора і навіть за наступного – Володимира Михайловича Куриленка. До слова, О.Горбенко, навіть виконувала обов'язки ректора з жовтня 1995 по березень 1996 р., поки не було призначено наступного – Володимира Федоровича Чирву²⁹.

У той же час за 5 років ректорства Л.Гнатюка на посаді проректора з навчально-наукової роботи працювало три особи. Вже 31 жовтня 1985 р. був звільнений В.Симоненко. Цю посаду обійняла 47-річна Тетяна Володимирівна Гуренкова – кандидат технічних наук (1971), доцент (1975), згідно з наказом міністерства освіти Української РСР за № 1231-К від 30.10.1985 р. та на підставі рішення колегії міністерства освіти Української РСР від 30.10.1985 р. Перед тим вона обіймала посаду доцента кафедри загальнотехнічних дисциплін.³⁰ Незабаром у наказі ректора Л.Гнатюка за № 45 від 14.05.1986 р. їй було оголошено зауваження за слабкий контроль виконання заходів з усунення недоліків і порушень, виявлених контрольно-ревізійним відділом міністерства освіти УРСР³¹. Однак працювала далі ще понад 4 роки. Була звільнена з посади проректора з 14 грудня 1989 р. за станом здоров'я, згідно поданої заяви та залишена на посаді доцента кафедри ЗТД³². За успішну роботу в справі навчання і виховання студентської молоді та активну участь у громадському житті наказом міністерства народної освіти УРСР № 868-К від 12.12.1989 р. була нагороджена Почесною грамотою міністерства народної освіти УРСР³³.

А з 14 грудня 1989 р. її змінив кандидат фізико-математичних наук (1983), доцент (1989) М.Волос, який до цього в 1981–1982 рр. обіймав посаду в.о. проректора по заочному навчанню. Він був призначений наказом ректора Л.Гнатюка № 157-К від 13.12.1989 р. та за погодженням із міністерством народної освіти УРСР (лист № 1/29-270

²⁹ ВА ГНПУ ОС Горбенко О.І., арк. 39-41.

³⁰ ВА ГНПУ ОС Гуренкової Т.В., арк. 35-37.

³¹ ВА ГНПУ ОС Гуренкової Т.В., арк. 34.

³² ВА ГНПУ ОС Гуренкової Т.В., арк. 38-39.

³³ ВА ГНПУ ОС Гуренкової Т.В., арк. 39.

від 12.12.1989 р.) за підписом заступника міністра В. Лугового³⁴. Потім Микола Петрович працював віце-ректором найдовше: з 12 травня по 28 листопада 1990 р. був призначений в. о. ректора, як проректор по навчальній і науковій роботі, а з 2002 по 2010 р. – працював першим проректором³⁵, тобто безперервно 19 років.

Таким чином за 5 років ректорства Л. Гнатюка на трьох посадах працювало 5 осіб, в середньому рівно 3 роки. Повний термін два проректори (О. Горбенко та П. Карпенко), 4 роки 1,5 місяця Т. Гуренкова та по 5 місяців В. Симоненко (був звільнений) і М. Волос (продовжував працювати далі)³⁶.

Крім того за каденції Леоніда Володимировича у січні 1987 р. було введено нову посаду (на громадських засадах, шляхом зменшення аудиторного навантаження) проректор з ідейно-виховної роботи. Першим її обійняв старший викладач Валерій Іванович Белашов³⁷, а потім з 17 травня 1988 р. такі обов'язки було покладено вже на колишнього проректора старшого викладача К. Ляшко³⁸.

Також у лютому 1990 р. було введено додаткову посаду проректора з наукової роботи, шляхом розведення обов'язків проректора з навчально-наукової роботи. У відповідності з наказом міністерства народної освіти Української РСР від 18.10.1989 року за № 189 в Глухівському педінституті з 1 лютого 1990 р. була створена наукова частина, згідно службової записки проректора по навчальній роботі М. Волоса та наказу по інституту за № 15-К від 30.01.1990 р. Тому для її функціонування до штатного розпису і було введено посаду проректора по науковій роботі, яку обіймала до 15 червня 1992 р. колишній проректор Т. Гуренкова³⁹.

Нами також був проведений аналіз основних біографічних показників осіб, що обіймали посади проректорів за ректорства Л. Гнатюка у 1985–1990 рр. Чотири з п'яти у різний час і протягом різного періоду обіймали ці посади за попередника. Новопризначеною була лише Т. Гуренкова. Від так, усі вони мали вищу освіту та були членами партії, а також одружені. У їх складі було двоє (40%) жінок. До того ж більшість часу (у період з листопада 1985 по грудень 1989 р.) вони становили більшість, або дві третини. Середній вік приходу на посаду проректора за каденції Л. Гнатюка складає 43,8 року. Після 5-річної каденції ректора середній вік виходу з посади зріс рівно на три роки. Це було викликано тим, практично відразу був звільнений В. Симоненко та працював менше року новопризначений проректор М. Волос. Серед більш старших колег (О. Горбенко працювала з 48 до 53 років та Т. Гуренкова – з 47 по 51) помітно молодим був П. Карпенко (мав вік 35 років при призначенні нового ректора), а М. Волос був на 2 роки його молодшим. За кваліфікацією всі, окрім Т. Гуренкової (інженер-промтеплотехнік) були викладачами

³⁴ ВА ГНПУ ОС Волоса М.П., арк. 30, 47, 69, 74, 75.

³⁵ ВА ГНПУ ОС Волоса М.П., арк. 47, 69, 72, 74–75.

³⁶ ВА ГНПУ ОС Куриленка В.М., арк. 110.

³⁷ ВА ГНПУ ОС Белашова В. І., арк. 199–201.

³⁸ ВА ГНПУ ОС Ляшко К.С., арк. 57.

³⁹ ВА ГНПУ ОС Гуренкової Т.В., арк. 40–42, 49.

або вчителями: два – загальнотехнічних дисциплін (В. Симоненко та П. Карпенко), по одному – математики (М. Волос) та сільськогосподарських дисциплін (О. Горбенко). Аспірантуру закінчили четверо або 80% (окрім П. Карпенка). Відповідно і чотири були кандидатами наук: Т. Гуренкова – технічних (1971), О. Горбенко – біологічних (1972), В. Симоненко – економічних (1978), М. Волос – фізико-математичних (1982). На початку каденції не була доцентом серед них О. Горбенко. Вчену ступінь доцента по кафедрі трудового навчання вона здобула у 1986 р. Таким чином цей показник зріс з 60 до 80%.

Серед проректорів, що працювали за каденції Л. Гнатюк двоє були росіянами та там народилися, решта українці – з Сумщини, Вінниччини та Тернопільщини. За соціальним походженням по двоє були із селян (О. Горбенко та П. Карпенко) та службовців, а, відповідно, Т. Гуренкова – із робітників.

Отже, таким чином порівнюючи просопографічний портрет проректорів Глухівського державного педагогічного інституту за ректорства М. Великолуга (1980–1985) та Л. Гнатюка (1985–1990) можемо відзначити ряд тенденцій на користь другого. По-перше, відзначається наступність їх діяльності, що свідчить про набуття досвіду та професійної компетентності. Перш за все через цей фактор та з огляду на досвід Л. Гнатюка проректорський склад за його каденції був стабільнішим. Через вказані причини середній вік в цей час був також вищим: 43,8 року проти 40,2 року під час призначення й початку каденції ректорів та, відповідно, 46,8 року проти 42,8 року під час звільнення або завершення каденції ректорів.

Також більш якіснішим був показник кадрів вищої кваліфікації загалом в період 1985–1990 рр., як 80% проти 25% у попередньому періоді. До того ж, і гендерне співвідношення було на користь жінок за ректорства Л. Гнатюка, як 40% проти 12,5% в цілому. А в окремі періоди жінки мали перевагу (66,7%) у 1985–1989 рр., тоді як, у 1980–1982 рр. на посаді проректорів працювали виключно лише чоловіки.

Висновки. Таким чином проведений нами в цьому дослідженні порівняльний аналіз та створений колективний портрет проректорів Глухівського державного педагогічного інституту допоміг нам якісніше виявити особливості розвитку закладу вищої освіти за каденції М. Великолуга та Л. Гнатюка в суміжні історичні періоди 1980-х років.

REFERENCES

- Ashchaulova, T. (2024). Volodymyr Mykhailovych Kurylenko ta yoho vklad u rozbudovu Hlukhivskoho pedahohichnoho instytutu im. S.M. Serhieieva-Tsenskooho (1990–1995) [Volodymyr Mykhailovych Kurylenko and his contribution to the development of the S.M. Sergeev-Tsensky Glukhiv Pedagogical Institute (1990–1995)]. *Hlukhivski istoryko-filozofski chytannia: zb. nauk. pr.* 2, 69–71 [in Ukrainian].
- Byelashov, V.I. (2014). Istoriohrafichna tradytsiya ta dzherel'na baza vyvchennya istoriyi pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka (1874–2014 rr.) [Historiographical tradition and source base for studying the history of Oleksandr

- Dovzhenko Pedagogical University (1874–2014)]. *Istorychni studiyi istorychnoho prohresu*, 2, 39–51 [in Ukrainian].
- Byelashov, V.I. (2014). Lyashko Ivan Mykhaylovych: lyudyna, pedahoh, doslidnyk [Lyashko Ivan Mykhailovych: man, teacher, researcher]. *Istorychni studiyi suspil'noho prohresu*, 1, 116–117 [in Ukrainian].
- Holub, A. (2024). Viktor Zayika – vydatna osobystist' u istoriyi mista Hlukhova Sums'koyi oblasti [Viktor Zayka is an outstanding person in the history of the city of Hlukhova, Sumy region]. *«Hlukhivs'ki istoryko-filosofs'ki chytannya»: zb. nauk. pr.*, 2, 71–74. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2919> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A. (2023). Krayeznavcha diyal'nist' istoryka Viktora Zayiky [Local history activities of historian Viktor Zayka]. *Pershi krayeznavchi chytannya v pam'yat' profesora Leva Bazhenova: materialy vseukr. nauk.-prakt. konferentsiyi (m. Khmel'nyts'kyy, 02 cherv. 2023 r.)*. Khmel'nyts'kyy, 76–79 [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A. (2023). Pam'yati Valeriya Ivanovycha Byelashova (1949–2022) [In memory of Valery Ivanovich Belashov (1949–2022)]. *Siveryans'kyy litopys*, 3, 141–142. URL: <https://sl-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/353/299> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A. (2024). Dyrektorstvo Hryhoriya Sapitona u Hlukhivs'komu uchytel's'komu instytuti [Directorship of Hryhori Sapitona at the Hlukhiv Teachers' Institute]. *«Hlukhivs'ki istoryko-filosofs'ki chytannya»: zb. Nauk. pr.*, 2, 24–28. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2904> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A. (2024). Hlukhivs'kyy doslidnyk sribnoho viku Viktor Zayika [Viktor Zayka, researcher of the Silver Age from Glukhiv]. *«Hlukhivs'ki istoryko-filosofs'ki chytannya»: zb. nauk. pr.*, 2, 28–33. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2905> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A. (2024). Naukova diyal'nist' Mykoly Pavlovycha Stozhka [Scientific activity of Mykola Pavlovich Stozhko]. *«Hlukhivs'ki istoryko-filosofs'ki chytannya»: zb. nauk. pr.*, 2, 36–40. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2909> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A. (2024). Postat' vydatnoho hlukhivs'koho filosofa Mechyslava Zarems'koho [The figure of the prominent Hlukhiv philosopher Mechyslav Zaremskyi]. *«Hlukhivs'ki istoryko-filosofs'ki chytannya»: zb. nauk. pr.*, 2, 99–103. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2929> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A. (2024). V'yacheslav Kubyts'kyy: vydatnyy fizyk ta pedahoh [Vyacheslav Kubytskyi: outstanding physicist and teacher]. *«Hlukhivs'ki istoryko-filosofs'ki chytannya»: zb. nauk. pr.*, 2, 44–46. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2911> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A. (2024). Viktor Stepanovych Prokopchuk – znanyi istoryk, doslidnyk pytan pam'iatkookhoronnoi diialnosti ta kraieznavchoho rukhu [Viktor Stepanovych Prokopchuk is a well-known historian, researcher of issues of monument protection and the local history movement]. *Siveryanskyi litopys*, 4, 182–184. URL: <https://sl-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/494> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A. P. (2022). Rozvytok Hlukhivs'koho pedahohichnoho instytutu u 1990–kh rokakh [Development of the Hlukhiv Pedagogical Institute in the 1990s]. *Sivershchyna v istoriyi Ukrainy*, 15, 140–147. URL: https://nz-hlukhiv.com.ua/wp-content/uploads/sivershuna/sivershuna_2022.pdf [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P. (2024). Svyatkuvannya 50-richchya vid dnya stvorennya Hlukhivs'koho uchytel's'koho instytutu u 1924 rotsi [Celebration of the 50th anniversary of the founding of the Hlukhiv Teachers' Institute in 1924]. *Nauka ta osvita v umovakh viyny: Hlukhivs'kyy*

- natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni Oleksandra Dovzhenka»: materialy zvitnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi*. Hlukhiv, 49–52 [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A., Holub, A. (2024). Istorychna shkola «Hlukhivs'koho periodu v istoriyi Het'manshchyny» V.I. Byelashova [Historical school "Hlukhiv period in the history of the Hetmanship" V.I. Belashova]. *«Hlukhivs'ki istoryko-filosofs'ki chytannya»: zb. nauk. pr., 2*, 16–21. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2902> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A., Khrolenko, M. (2024). Lidiya Narochna – vydatna ukrayins'ka metodystka vykladannya pryrodoznavstva ta avtorka pidruchnykiv [Lydia Narochna is an outstanding Ukrainian natural science teaching methodologist and author of textbooks]. *«Hlukhivs'ki istoryko-filosofs'ki chytannya»: zb. nauk. pr., 2*, 107–108. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2931> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P. (2014). Istoriya vprovadzhennya metodyky vykorystannya informatsiynykh resursiv u praktyku navchannya istoriyi u vitchyznyanykh shkolakh na rubezhi XIX–XX st. [The history of the introduction of the method of using information resources into the practice of teaching history in domestic schools at the turn of the 19th and 20th centuries]. *Siversshchyna v istoriyi Ukrayiny*, 7, 249–252. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sviu_2014_7_62 [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P. (2023). Kalendar znamennykh dat i podiy istoriyi Hlukhivshchyny: 2023 rik. Dovidkove vydannya [Calendar of significant dates and events in the history of Hlukhiv region: 2023. Reference edition]. Hlukhiv, 78 [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P. (2023). Mykola Pavlovych Stozhok (1923–2003) : biobibliohr. pokazhchyk do 100-richchya z dnya narodzhennya ta 20-richchya z dnya smerti [Mykola Pavlovych Stozhok (1923–2003): biobibliography. index to the 100th anniversary of the birth and the 20th anniversary of the death]. Hlukhiv. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2182> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P. (2023). Nekrolohy. Pam'yati Viktora Volodymyrovycha Zayiky [Obituaries. In memory of Viktor Volodymyrovych Zayka]. *Siveryans'kyi litopys*, 6, 147. URL: <https://sl-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/413/356> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P. (2024). Diialnist Hlukhivskoho pedahohichnoho instytutu v 1954–2000 rr. [Activities of the Hlukhiv Pedagogical Institute in 1954–2000]. Hlukhivskiyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Oleksandra Dovzhenka: 150 rokiv rozvytku: monohrafiia. Hlukhiv [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P. (2024). Hlukhivskiyi period zhyttia M.F. Lavrynenka za materialamy Vidomchoho arkhivu Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka (do 30-richchia vid chasu obrannia narodnym deputatom Ukrainy) [The Hlukhiv period of M.F. Lavrynenko's life based on materials from the Departmental Archive of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University (to the 30th anniversary of his election as a People's Deputy of Ukraine)]. *Siversshchyna v istorii Ukrainy. Zb. Nauk. prats.* 17, 194–203 [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P. (2024). Istorychnyi aspekt vynyknennia ta stanovlennia Navchalno-naukovoho instytutu filolohii ta istorii [Historical aspect of the emergence and formation of the Educational and Scientific Institute of Philology and History]. *Hlukhivskiyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Oleksandra Dovzhenka: 150 rokiv rozvytku: monohrafiia*. Hlukhiv, 406–431 [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P. (2024). Kalendar znamennykh dat i podiy istoriyi Hlukhivshchyny: 2024 rik. Dovidkove vydannya [Calendar of significant dates and events in the history of Hlukhiv region: 2024. Reference edition]. Hlukhiv, 78 [in Ukrainian].

- Hrytsenko, A.P., Ashchaulova, T.A. (2022). Porivnyal'na kharakterystyka sotsial'noho statusu ta rivnyia zhyttia vykladachiv Hlukhivs'koyi cholovichoyi himnaziyi ta Hlukhivs'koho uchytel's'koho instytutu v 1870-kh-1900-kh rokakh [Comparative characteristics of the social status and standard of living of the teachers of the Hlukhiv Men's Gymnasium and the Hlukhiv Teacher's Institute in the 1870s-1900s]. *Sums'kyi istoryko-arkhivnyi zhurnal*, XXXIX, 26-32. DOI: doi.org/10.21272/shaj.2022.i39.p.25 [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P., Ashchaulova, T.A. (2023). Upravlintsi Hlukhivs'koho uchytel's'koho instytutu (1874-1991 rr.) [Managers of the Hlukhiv Teachers' Institute (1874-1991)]. *Istoryko-krayeznavchi doslidzhennya: tradytsiyyi ta innovatsiyyi: materialy VI Mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyyi, 1*. Sumy: FOP Ts'oma S.P., 75-79 [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P., Chumachenko, O.A. (2024). Byelashov Valeriy Ivanovych: zhyttyepys, naukova i pedahohichna diyal'nist': do 75-richchya vid dnya narodzhennya [Valery Ivanovich Belashov: biography, scientific and pedagogical activity: to the 75th anniversary of his birth]. Hlukhiv [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P., Hohol', N.V. (2023). Volodymyr Mykhaylovych Kurylenko (1948-2012): biobibliohr. pokazhchyk do 75-richchya z dnya narodzhennya [Volodymyr Mykhailovych Kurylenko (1948-2012): biobibliographer. index to the 75th birthday]. Hlukhiv [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P., Hrytsenko, V.A. (2024). Hryhoriy Lvovych Sapiton (1901-1954): biobibliohr. pokazhchyk do 70-richchya vid dnya smerti [Hryhoriy Lvovich Sapiton (1901-1954): biobibliography. index to the 70th anniversary of the death]. Hlukhiv [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P., Khrolenko, M.V., Koreneva, I.M. (2024). Lidiya Kyrylivna Narochna (1924-2015): biobibliohr. pokazhchyk do 100-richchya vid dnya narodzhennya [Lidia Kyrylivna Narochna (1924-2015): biobibliography. index to the 100th anniversary of the birth]. Hlukhiv [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P., Koliyenko, A.A. (2023). Hlukhivs'kyy uchytel's'kyy instytut: filosof's'ki zasady zasnuvannya ta funktsionuvannya [Hlukhiv Teacher's Institute: philosophical principles of establishment and functioning]. *Kul'turolohichnyy al'manakh*, 2, 157-162. URL: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.2.21> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P., Koliyenko, A.A. (2023). Osoblyvosti vykladannya istoriyyi ta relihiynoho vykhovannya v Hlukhivs'komu uchytel's'komu instytutu (1874-1917 rr.) [Peculiarities of teaching history and religious education at the Hlukhiv Teacher's Institute (1874-1917)]. *Kul'turolohichnyy al'manakh*, 3, 119-125. URL: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2023.3.16> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P., Koreneva, I.M. (2024). V'yacheslav Antonovych Kubyts'kyy (1924-2008): biobibliohr. pokazhchyk do 100-richchya vid dnya narodzhennya [Vyacheslav Antonovych Kubytskyi (1924-2008): biobibliography. index to the 100th anniversary of the birth]. Hlukhiv [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P., Kurok, O.I. (2022). Do pytannya periodyzatsiyyi istoriyyi Hlukhivs'koho derzhavnoho pedahohichnoho instytutu na rubezhi XX-XXI stolit' [On the issue of periodization of the history of the Hlukhiv State Pedagogical Institute at the turn of the XX-XXI centuries]. *Osvita i nauka XXI stolittya: materialy zvitnoyi nauk.-prakt. konf. vykladachiv*. Hlukhiv, 48-49 [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P., Kurok, O.I. (2023). Tradytsiyya provedennya naukovo-praktychnykh konferentsiy z istoriyyi u Hlukhivs'komu natsional'nomu pedahohichnomu universyteti imeni Oleksandra Dovzhenka [The tradition of conducting scientific and practical conferences on history at the Hlukhiv National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenko]. *Aktual'ni pytannya doslidzhennya istorychnoyi nauky y vykladannya predmetiv hromadyans'koyi ta*

- istorychnoyi osvithnoyi haluzi v umovakh reformuvannya: zb. nauk. pr.*, 2, 13–22. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2224> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P., Prokopchuk, V.S. (2024). Transformatsiia istorychnoi ta suspilstvoznavchoi osvity v Hlukhivskomu natsionalnomu pedahohichnomu universyteti imeni Oleksandra Dovzhenka [Transformation of history and social studies education at the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University]. Hlukhivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Oleksandra Dovzhenka: 150 rokiv rozvytku: monohrafiia. Hlukhiv [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P., ta in. (2023). Valeriy Ivanovych Byelashov (1949–2022): biobibliohr. Pokazhchyk [Valery Ivanovich Belashov (1949–2022): biobibliographic index]. Hlukhiv. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/1959> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P., Zarems'ka, I.M. (2023). Mechyslav Yosypovych Zarems'kyy (1951–2022): biobibliohr. Pokazhchyk [Mechyslav Yosypovich Zaremskyi (1951–2022): biobibliography. index]. Hlukhiv. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/1958> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, A.P., Zayika, O.Ya. (2023). Viktor Volodymyrovych Zayika (1957–2020): biobibliohr. Pokazhchyk [Viktor Volodymyrovych Zaika (1957–2020): biobibliography. index]. Hlukhiv. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/1957> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, V. (2024). Diyal'nist' yevreyiv u hlukhiv'skomu pedahohichnomu instytuti [Activities of Jews at the Hlukhiv Pedagogical Institute]. *«Hlukhiv'ski istoryko-filosofs'ki chytannya»: zb. nauk. pr.*, 2, 84–88. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2924> [in Ukrainian].
- Hrytsenko, V. (2024). Postat' dyrektora hlukhiv'skoho pedahohichnoho tekhnikumumu Platona Horiloho [The figure of Platon Gorily, director of the Gluhiv Pedagogical Technical School]. *«Hlukhiv'ski istoryko-filosofs'ki chytannya»: zb. nauk. pr.*, 2, 94–96. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2927> [in Ukrainian].
- Hrych, Ya.M. (2014). Istoryko-kul'turna spadshchyna ukrayino-rosiys'koho prykordonnya: dosvid tr'okh naukovykh konferentsiy [Historical and cultural heritage of the Ukrainian–Russian border: experience of three scientific conferences]. *Istorychni studiyi suspil'noho prohresu*, 2, 120–130 [in Ukrainian].
- Hrych, Ya.M. (2017). Materialy do biohrafichnoho slovnyka «Naukovo-pedahohichni pratsivnyky Hlukhiv'skoho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. O. Dovzhenka, 1952–1991 rr.» (lityery «P, R, T, U, F, Ts, Ch, Ya») [Materials for the biographical dictionary "Scientific and pedagogical workers of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, 1952–1991." (letters "P, R, T, U, F, C, Ch, Y")]. *Istorychni studiyi suspil'noho prohresu*, 5, 180–217 [in Ukrainian].
- Khylus, N.O., Hrytsenko, A.P., Kurilova, V.I. ta in. (2024). Z istorii stanovlennia ta rozvytku predmetnoi spetsialnosti «Serednia osvita (Fizychna kultura)» v Hlukhivskomu natsionalnomu pedahohichnomu universyteti imeni Oleksandra Dovzhenka [On the history of the formation and development of the subject specialty "Secondary Education (Physical Culture)" at the Oleksandr Dovzhenko Glukhiv National Pedagogical University]. *Hlukhivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Oleksandra Dovzhenka: 150 rokiv rozvytku: monohrafiia*. Hlukhiv [in Ukrainian].
- Kryzhaniv'skyy, V.M. (2014). Materialy do biohrafichnoho slovnyka «Naukovo-pedahohichni pratsivnyky Hlukhiv'skoho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. O. Dovzhenka, 1952–1991 rr.» [Materials for the biographical dictionary "Scientific and pedagogical workers of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, 1952–1991."]. *Istorychni studiyi suspil'noho prohresu*, 2, 99–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iscp_2014_2_16 [in Ukrainian].

- Kryzhaniv's'kyy, V.M. (2014). Spohady rodyny Polyarushiv pro Hlukhiv's'kyy pedahohichnyy instytut (1964-1972 rr.) [Memories of the Polyarush family about the Hlukhiv Pedagogical Institute (1964-1972)]. *Istorychni studiyi suspil'noho prohresu*, 1, 88-94. URL: <http://issp.gnpu.edu.ua/sites/default/files/doc/14.pdf> [in Ukrainian].
- Kryzhaniv's'kyy, V.M. (2015). Materialy do biohrafichnoho slovnyka «Naukovo-pedahohichni pratsivnyky Hlukhiv's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. O. Dovzhenka, 1952-1991 rr.» (litera «K») [Materials for the biographical dictionary "Scientific and pedagogical workers of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, 1952-1991." (letter "K")]. *Istorychni studiyi suspil'noho prohresu*, 3, 113-125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iscp_2015_3_16 [in Ukrainian].
- Kryzhaniv's'kyy, V.M. (2016). Materialy do biohrafichnoho slovnyka «Naukovo-pedahohichni pratsivnyky Hlukhiv's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. O. Dovzhenka, 1952-1991 rr.» (litery «L, O») [Materials for the biographical dictionary "Scientific and pedagogical workers of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, 1952-1991." (letters "L, O")]. *Istorychni studiyi suspil'noho prohresu*, 4, 149-158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iscp_2016_4_16 [in Ukrainian].
- Kryzhaniv's'kyy, V.M. (2017). Istoriya v systemi navchal'nykh dystsyplin Hlukhiv's'koho uchytel's'koho instytutu (1874-1914 r.) [History in the system of educational disciplines of the Hlukhiv Teacher's Institute (1874-1914)]. *Siversshchyna v istoriyi Ukrayiny*, 10, 310-312 [in Ukrainian].
- Kryzhaniv's'kyy, V.M. (2017). Materialy do biohrafichnoho slovnyka «Naukovo-pedahohichni pratsivnyky Hlukhiv's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. O. Dovzhenka, 1952-1991 rr.» (litery «S, Sh, Kh, Yu») [Materials for the biographical dictionary "Scientific and pedagogical workers of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, 1952-1991." (letters "C, III, X, IO")]. *Istorychni studiyi suspil'noho prohresu*, 5, 311-333. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iscp_2017_5_23 [in Ukrainian].
- Kryzhaniv's'kyy, V.M. (2017). Vykladachi Hlukhiv's'koho instytutu (1874-1924 rr.). Biobibliohrafichnyy slovnyk [Teachers of the Hlukhiv Institute (1874-1924). Biobibliographic dictionary]. Hlukhiv; Kropyvnyts'kyy, [in Ukrainian].
- Kryzhaniv's'kyy, V.M. (2018). Materialy do biohrafichnoho slovnyka «Naukovo-pedahohichni pratsivnyky Hlukhiv's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. O. Dovzhenka, 1924-1941 rr.» [Materials for the biographical dictionary "Scientific and pedagogical workers of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, 1924-1941."]. *Istorychni studiyi suspil'noho prohresu*, 6, 112-147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/iscp_2018_6_13 [in Ukrainian].
- Kryzhaniv's'kyy, V.M. (2017). Istoriya v systemi navchal'nykh dystsyplin Hlukhiv's'koho uchytel's'koho instytutu (1874-1914 r.) [History in the system of educational disciplines of the Hlukhiv Teachers Institute (1874-1914)]. *Siversshchyna v istoriyi Ukrayiny*, 10, 310-312 [in Ukrainian].
- Kurok, O., Hrytsenko, A. (2024). Slavni yuvileyi hlukhiv's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu v 2024 rotsi [Glorious anniversaries of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University in 2024]. «*Hlukhiv's'ki istoriko-filosofs'ki chytannya*»: *zb. nauk. pr.*, 2, 11-15. <http://46.201.250.252/handle/123456789/2906> [in Ukrainian].
- Kurok, O., Hrytsenko, A. (2022). Zasnuvannya Hlukhiv's'koho uchytel's'koho instytutu [Foundation of the Hlukhiv Teacher's Institute]. *Aktual'ni pytannya doslidzhennya vitchyznyanoi istoriyi y vykladannya predmetiv hromadyans'koyi ta istorychnoyi osvityni haluzi v umovakh NUSh*: *zb. nauk. pr.*, 1, 19-23 [in Ukrainian].

- Kurok, O., Hrytsenko, A. Kryzhaniv's'kyi, V., Chumachenko, O. (2023). Hlukhivs'kyi instytut v 1917-1924 rr.: mizh derusyfikatsiyeyu ta ukrayinizatsiyeyu [The Hlukhiv Institute in 1917-1924: between Derussification and Ukrainization]. *Siveryans'kyi litopys*, 1, 37-43. DOI: <https://doi.org/10.58407/litopis.230105> [in Ukrainian].
- Kurok, O.I., Hrytsenko, A. (2024). Hlukhivskiyi period naukovoï shkoly istoryka Viktora Stepanovycha Prokopchuka [The Hlukhiv period of the scientific school of historian Viktor Stepanovych Prokopchuk]. *Suspilni transformatsii v umovakh viiny rosii proty Ukrainy: vyklyky chasu i zavdannia kraieznavtsiv (do 80-richchia Viktora Stepanovycha Prokopchuka): materialy Vseukr. naukovo-prakt. konf.* (m. Khmelnytskyi, 26 lyp. 2024 r.) / [redkol.: Yu. Teliachyi ta in.]. Khmelnytskyi: FOP Strykhar A.M., 88-105 [in Ukrainian].
- Kurok, O.I., Hrytsenko, A.P. (2022). Orhanizatsiya fakhovoyi pidhotovky maybutnikh pedahohiv u Hlukhivs'komu uchytel's'komu instytuti u 1870-kh rokakh [Organization of professional training of future teachers at the Hlukhiv Teacher's Institute in the 1870s]. *Visnyk Hlukhivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka*, 50, 12-24. URL : <https://drive.google.com/file/d/182VCBkC9qYdkozij2mGgLebtmGkpLdo/view> [in Ukrainian].
- Kurok, O.I., Hrytsenko, A.P. (2020). Dosvid formuvannya profesynoyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv istoriyi u Hlukhivs'komu uchytel's'komu instytuti u 1874-1917 rokakh [The experience of forming the professional competence of future history teachers at the Hlukhiv Teachers' Institute in 1874-1917]. *Sivershchyna v istoriyi Ukrainy*, 13, 233-237 [in Ukrainian].
- Kurok, O.I., Hrytsenko, A.P. (2023). Tradytsiyi istoryko-filosofs'koyi shkoly Hlukhivs'koho universytetu: rol' personaliy v yiyi rozvytku [Traditions of the historical and philosophical school of Hlukhiv University: the role of personalities in its development]. «*Hlukhivs'ki istoryko-filosofs'ki chytannya pam'yati Valeriya Byelashova, Mechyslava Zarems'koho, Viktora Zayiky ta Yuriya Kovalenka*»: *zb. nauk. pr.*, 1, 10-14 [in Ukrainian].
- Kurok, V.P., Hrytsenko, A.P., Tkachenko, N.M. (2024). Istoriia fakultetu tekhnolohichnoi i profesiinoi osvity [History of the Faculty of Technological and Vocational Education]. Hlukhivskiyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Oleksandra Dovzhenka: 150 rokiv rozvytku: monohrafiia. Hlukhiv [in Ukrainian].
- Kyrychenko, A.V. (2024). Istoriya Hlukhivs'koho uchytel's'koho instytutu z 1874 po 1924 roky: biobibliohr. pokazhchyk do 150-richchya z chasu zasnovannya universytetu [History of the Hlukhiv Teacher's Institute from 1874 to 1924: biobibliography. index to the 150th anniversary of the founding of the university]. Hlukhiv [in Ukrainian].
- Prokopchuk, V.S., Hrytsenko, A.P. (2023). Pam'yatkokhoronna robota v zakladakh zahal'noyi seredn'oyi osvity: navchal'no-metodychnyy posibnyk [Monument preservation work in general secondary education institutions: educational and methodological manual]. Hlukhiv. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2066> [in Ukrainian].
- Valiukh, O. (2024). Olena Horbenko – yedyna zhinka ochilnytsia Hlukhivskoho derzhavnoho pedahohichnoho instytutu [Olena Horbenko is the only female head of the Hlukhiv State Pedagogical Institute]. *Hlukhivski chytannia-2024. Aktualni pytannia suspilnykh ta humanitarnykh nauk: zb. materialiv.* 143-147. URL: https://drive.google.com/file/d/1EaDzeY8irFNpXydPP_BdL4kSvSf2nRoI/view [in Ukrainian].
- Valiukh, O. (2025). Anna Kyrylenko-Kabanova – ochilnytsia zaочноho viddilu Hlukhivskoho derzhavnoho pedahohichnoho instytutu [Anna Kyrylenko-Kabanova – Head of the Correspondence Department of the Hlukhiv State Pedagogical Institute]. *Hlukhivski chytannia-2024. Osvita i nauka XXI st.*, 2, 99-103 [in Ukrainian].

- Zarems'kyy, M.Y. (2001). Istoriohrafiya Ya.M. Kolubovs'koho ta yiyi vplyv na rozvytok filosofs'koho protsesu [Historiography of Y.M. Kolubovsky and its influence on the development of the philosophical process]. *Materialy chetvortoyi Sums'koyi oblasnoyi naukovoyi istoryko-kraeyznavchoyi konferentsiyi*. Sumy, 63-67 [in Ukrainian].
- Zayika, V.V. (2013). Hlukhivs'kyy vchytel's'kyy instytut v systemi osvitystva pivnichno-skhidnoyi Ukrainy drugoyi polovyny XIX – pochatku XX st. [Hlukhiv Teacher's Institute in the education system of northeastern Ukraine in the second half of the 19th – early 20th centuries]. *Sums'ka starovyna*, 41-42, 51-52 [in Ukrainian].